

اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و پیامدهای تخلف مالی

دکتر جواد عین آبادی

استادیار گروه مالی و حسابداری، موسسه آموزش عالی الکترونیکی ایرانیان، تهران، ایران.

javadeinabadi@iranian.ac.ir

محمود فرهادی

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی الکترونیکی ایرانیان، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

mahmood.farhadi98@yahoo.com

چکیده

اخلاق حرفه‌ای در حسابداری یکی از بنیادی‌ترین عناصر شکل‌دهنده به اعتماد عمومی و سلامت نظام مالی هر سازمان است. هنگامی که حسابداران در چارچوب معیارهای اخلاقی عمل می‌کنند، فرایند گزارشگری مالی با شفافیت، قابلیت اتکا و بی‌طرفی همراه می‌شود؛ اما هرگونه تخلف مالی یا رفتار غیراخلاقی می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای بر عملکرد سازمان، اعتماد سرمایه‌گذاران و ثبات اقتصادی داشته باشد. این پژوهش با هدف بررسی ابعاد مختلف اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و تحلیل پیامدهای ناشی از تخلفات مالی انجام شده است. در این مطالعه، ابتدا مفاهیم مرتبط با اخلاق حرفه‌ای، اصول بنیادین آن و اهمیت رعایت استانداردهای اخلاقی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس نمونه‌هایی از مهم‌ترین عوامل بروز تخلفات مالی، پیامدهای فردی و سازمانی، و تأثیر این تخلفات بر اعتبار حرفه حسابداری تحلیل می‌شود. روش تحقیق این پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی و بر مبنای بررسی منابع معتبر داخلی و خارجی است. نتایج نشان می‌دهد که رعایت اخلاق حرفه‌ای نه تنها از بروز تخلفات مالی جلوگیری می‌کند، بلکه نقش اساسی در افزایش شفافیت، بهبود نظام گزارشگری و ارتقای سرمایه اجتماعی سازمان دارد. در پایان نیز پیشنهادهایی برای تقویت رفتار اخلاقی حسابداران و پیشگیری از تخلفات مالی ارائه شده است.

واژگان کلیدی: اخلاق حرفه‌ای، حسابداری، تخلف مالی، گزارشگری مالی، اعتماد سازمانی.

مقدمه

اخلاق حرفه‌ای در حسابداری یکی از ارکان اساسی سلامت اقتصادی و مالی هر جامعه به شمار می‌رود. حسابداران، به عنوان تهیه‌کنندگان و ارائه‌دهندگان اطلاعات مالی، نقشی محوری در تصمیم‌گیری مدیران، سرمایه‌گذاران، سازمان‌های نظارتی و عموم ذی‌نفعان دارند. اگر این اطلاعات بر پایه اصول اخلاقی، صداقت، بی‌طرفی و شفافیت تهیه نشده باشد، نه تنها عملکرد یک سازمان تحت تأثیر قرار می‌گیرد، بلکه اعتبار کل نظام مالی و اقتصادی دچار آسیب می‌شود. به همین دلیل، اخلاق حرفه‌ای در حسابداری صرفاً یک الزام اخلاقی نیست، بلکه ضرورتی استراتژیک برای بقای سازمان‌ها و توسعه اقتصادی محسوب می‌شود. در سال‌های اخیر، موارد متعدد از تخلفات مالی و رسوایی‌های بزرگ حسابداری در

سطح جهان و حتی در برخی سازمان‌های داخلی، زنگ خطری جدی برای حرفه حسابداری بوده است. نمونه‌هایی چون دستکاری صورت‌های مالی، پنهان‌سازی زیان‌ها، گزارش‌دهی نادرست دارایی‌ها و بدهی‌ها، یا همدستی برخی حسابداران با مدیران متخلف، باعث شده است نقش اخلاق حرفه‌ای بیش از پیش مورد توجه پژوهشگران، سازمان‌ها و قانون‌گذاران قرار گیرد. بررسی این موارد نشان می‌دهد که بسیاری از تخلفات نه به دلیل ضعف فنی حسابداران، بلکه به علت بی‌توجهی به ارزش‌های اخلاقی، فشارهای سازمانی، تعارض منافع و نبود سازوکارهای کنترلی مؤثر رخ می‌دهد. از سوی دیگر، حرفه حسابداری به گونه‌ای است که حتی کوچک‌ترین انحراف از اصول اخلاقی می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای به دنبال داشته باشد. تخلفات مالی نه تنها باعث کاهش اعتماد عمومی می‌شود، بلکه می‌تواند اثرات منفی بر سرمایه‌گذاری، ثبات مالی، اعتبار سازمان و حتی جایگاه بین‌المللی اقتصاد کشور ایجاد کند. در سطح سازمانی نیز این تخلفات منجر به افزایش هزینه‌های نظارتی، کاهش بهره‌وری، تنزل روحیه کارکنان و آسیب دیدن هویت برند می‌شود. بنابراین، بررسی رابطه میان اخلاق حرفه‌ای و تخلفات مالی، امری حیاتی برای پیشگیری از بحران‌های مالی و تقویت نظام گزارشگری است. اهمیت اخلاق حرفه‌ای از آنجا ناشی می‌شود که حسابداران با اطلاعات حیاتی و حساس سروکار دارند؛ اطلاعاتی که مبنای تصمیم‌گیری استراتژیک در سازمان‌ها محسوب می‌شود. هرگونه تحریف، دستکاری یا ارائه نادرست این اطلاعات می‌تواند پیامدهای غیرقابل جبرانی ایجاد کند. برای همین، بسیاری از نهادهای حرفه‌ای در جهان مانند AICPA، IFAC و در ایران جامعه حسابداران رسمی، چارچوب‌ها و استانداردهای مشخصی برای رفتار حرفه‌ای تدوین کرده‌اند. این چارچوب‌ها شامل اصولی مانند صداقت، بی‌طرفی، صلاحیت حرفه‌ای، محرمانگی اطلاعات و رفتار حرفه‌ای است که رعایت آن‌ها توسط حسابداران الزامی است. با این حال، وجود استانداردها به تنهایی کافی نیست و مهم‌تر از آن، نهادینه شدن اخلاق حرفه‌ای در رفتار فردی و سازمانی است. با توجه به اهمیت روزافزون این موضوع، پژوهش حاضر با هدف بررسی جامع اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و پیامدهای تخلفات مالی انجام شده است. در این پژوهش تلاش شده است ضمن مرور ادبیات نظری مرتبط، عوامل شکل‌دهنده اخلاق حرفه‌ای، زمینه‌های بروز تخلفات مالی، پیامدهای کوتاه‌مدت و بلندمدت این تخلفات و راهکارهای پیشگیری از آن‌ها تحلیل شود. همچنین نقش ساختارهای نظارتی، فرهنگ سازمانی و سیستم‌های کنترلی در تقویت رفتار اخلاقی بررسی خواهد شد. (برنا، فضل‌زاده و بادآور نهندی، ۱۴۰۱).

از سوی دیگر، با توجه به افزایش پیچیدگی فعالیت‌های اقتصادی و ورود فناوری‌های نوین به حوزه حسابداری، ضرورت توجه به اخلاق حرفه‌ای بیش از گذشته احساس می‌شود. در چنین شرایطی، حسابداران نه تنها باید از مهارت‌های فنی کافی برخوردار باشند، بلکه باید توانایی تشخیص موقعیت‌های اخلاقی، مقاومت در برابر فشارهای سازمانی و تصمیم‌گیری مبتنی بر ارزش‌های اخلاقی را داشته باشند. (کولیوند، ۱۴۰۳/۱۴۰۲). این پژوهش با تأکید بر این ضرورت، به ارائه تصویری جامع از وضعیت اخلاق حرفه‌ای و چالش‌های مرتبط با تخلفات مالی می‌پردازد. در نهایت، یافته‌های پژوهش می‌تواند به عنوان یک منبع معتبر برای حسابداران، مدیران، پژوهشگران و سیاست‌گذاران مورد استفاده قرار گیرد. هدف این است که با درک عمیق‌تر از ریشه‌های تخلفات مالی و پیامدهای آن، زمینه‌های تقویت رفتار اخلاقی در سازمان‌ها فراهم شود و بستر مناسبی برای افزایش شفافیت، بهبود گزارشگری مالی و ارتقای اعتماد عمومی ایجاد گردد. (سیمز و کینان، ۱۹۹۸).

پیشینه پژوهش

مرور منابع در هر پژوهش علمی، پایه‌ای‌ترین مرحله برای دستیابی به درکی روشن از فضای مفهومی، سوابق نظری و شواهد تجربی مرتبط با موضوع تحقیق است. در حوزه اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و پیامدهای ناشی از تخلفات مالی،

بررسی منابع اهمیت دوچندانی پیدا می‌کند؛ زیرا این موضوع نه تنها یک بحث فنی یا حسابداری صرف نیست، بلکه ابعاد رفتاری، سازمانی، اقتصادی و حتی اجتماعی نیز دارد. از این رو لازم است مطالعه منابع در این فصل با رویکردی عمیق، نظام‌مند و چندبعدی صورت گیرد تا چارچوب نظری محکمی برای تحلیل‌های پژوهش فراهم شود. اخلاق حرفه‌ای در حسابداری به عنوان یک الزام بنیادین در نظام گزارشگری مالی مطرح است و فقدان آن می‌تواند به پیامدهایی خطرناک همچون تحریف صورت‌های مالی، کاهش اعتماد عمومی، شکل‌گیری فساد سازمانی و بی‌ثباتی در بازارهای سرمایه منجر شود. با توجه به حساسیت نقش حسابداران در ارائه اطلاعات مالی، پژوهشگران در دهه‌های اخیر تلاش کرده‌اند تا الگوها، نظریه‌ها و مدل‌هایی را برای توضیح رفتار حرفه‌ای و عوامل تأثیرگذار بر تخلفات مالی ارائه دهند. به همین دلیل، مرور منابع این فصل علاوه بر ارائه بنیان نظری، به کشف روابط میان مفاهیم، بررسی روندهای پژوهشی، شناخت شکاف‌های موجود در ادبیات پژوهش و استخراج شاخص‌های کلیدی مرتبط با اخلاق حرفه‌ای و فساد مالی کمک می‌کند (برنا، فضل‌زاده و بادآور نهندي، ۱۴۰۱). در این فصل ابتدا اصول و نظریه‌های بنیادین مرتبط با اخلاق حرفه‌ای و رفتار مالی معرفی می‌شوند. این نظریه‌ها شامل دیدگاه‌های اخلاقی کلاسیک، نظریه‌های شناختی رفتاری، نظریات اقتصادی مرتبط با تقلب و نیز مدل‌های تصمیم‌گیری اخلاقی است که همگی نقشی کلیدی در تحلیل رفتار حسابداران دارند. سپس به بررسی پژوهش‌های پیشین، چه داخلی و چه خارجی، پرداخته می‌شود تا مشخص گردد در این حوزه چه مطالعاتی انجام شده، چه نتایجی به دست آمده و چه خلأهایی همچنان وجود دارد. در پایان نیز جمع‌بندی مختصری از یافته‌های این فصل ارائه خواهد شد تا زمینه برای ورود به فصل روش تحقیق فراهم شود.

اصول و نظریه‌های مرتبط

بررسی اصول و نظریه‌های مرتبط با اخلاق حرفه‌ای در حسابداری، نقش مهمی در تبیین رفتارهای حرفه‌ای و گرایش افراد به انجام یا اجتناب از تخلفات مالی دارد. اخلاق حرفه‌ای تنها مجموعه‌ای از هنجارها و باید‌ها نیست، بلکه ساختاری بنیادین و چندلایه است که ریشه در نظریه‌های اخلاقی، روان‌شناختی و اقتصادی دارد. درک این نظریه‌ها به پژوهشگر کمک می‌کند تا ابعاد مختلف رفتار حسابداران را تحلیل و چرایی بروز فساد مالی را تبیین کند. اصول اخلاقی در حرفه حسابداری به واسطه حساسیت این حرفه نسبت به اعتماد عمومی و ضرورت شفافیت در گزارشگری مالی تأکید ویژه‌ای بر صداقت، بی‌طرفی، مسئولیت‌پذیری و رعایت انصاف دارند. این اصول نه تنها در دستورالعمل‌ها و استانداردهای حرفه‌ای تعریف شده‌اند، بلکه در نظریه‌های معتبر اخلاقی نیز ریشه دارند و به‌طور مستمر در مطالعات رفتاری و اقتصادی مورد توجه قرار گرفته‌اند. (نمازی، ۱۳۹۷).

تبیین نظریه‌ها

برای تحلیل رفتار حرفه‌ای حسابداران و عوامل بروز تخلفات مالی، نظریه‌های مختلفی مطرح شده‌اند که هر کدام جنبه‌ای از تصمیم‌گیری اخلاقی را توضیح می‌دهند. یکی از مهم‌ترین آن‌ها نظریه وظیفه‌گرایی کانت است که بر پایبندی به اصول ثابت اخلاقی مانند صداقت و بی‌طرفی تأکید دارد. در این نگاه، حسابدار موظف است حقیقت را بیان کند، حتی اگر این کار پیامدهای ناخوشایندی داشته باشد. در مقابل، نظریه نتیجه‌گرایی یا فایده‌گرایی رفتار اخلاقی را بر پایه پیامدها می‌سنجد. این رویکرد به‌ویژه در حوزه مالی کاربرد دارد، زیرا تصمیمات حسابداری بر گروه بزرگی از افراد اثر می‌گذارد. هرچند تکیه صرف بر پیامدها ممکن است دستکاری مالی را توجیه کند، اما ترکیب آن با اصول اخلاقی تصویر جامع‌تری ارائه می‌دهد. (نقفی و سعیدی، ۱۳۹۴) از دیدگاه روان‌شناختی، نظریه رشد اخلاقی کلبِرگ بیان می‌کند که سطح بلوغ اخلاقی افراد بر رفتار حرفه‌ای آنان اثر دارد. حسابدارانی با سطح بالایی رشد اخلاقی تصمیمات خود را بر اساس ارزش‌ها

می‌گیرند، اما افراد در سطوح پایین‌تر ممکن است تحت فشارهای محیطی یا منافع شخصی به تخلف مالی روی آورند. در حوزه اقتصادی، نظریه نمایندگی توضیح می‌دهد که تضاد منافع میان مدیران و مالکان می‌تواند زمینه‌ساز تحریف اطلاعات مالی شود. اگر حسابداران از اصول اخلاقی عدول کنند، احتمال همکاری با مدیران برای پنهان‌کاری یا دستکاری اطلاعات افزایش می‌یابد. (کاپلان، ۲۰۰۱). همچنین نظریه مثلث تقلب تأکید می‌کند که سه عامل فشار، فرصت و توجیه‌پذیری پایه‌های اصلی شکل‌گیری تخلفات مالی هستند. فشارهای شغلی، ضعف کنترل داخلی و تلاش فرد برای توجیه رفتار نادرست، در کنار هم احتمال تقلب را افزایش می‌دهد. نظریه ذی‌نفعان نیز با گسترده‌تر کردن دامنه مسئولیت حسابداران، بر ضرورت رعایت منافع همه گروه‌های مرتبط تأکید می‌کند. طبق این دیدگاه، هرگونه تخطی اخلاقی می‌تواند اعتماد عمومی به نظام مالی را تضعیف کند. در مجموع، این نظریه‌ها نشان می‌دهند که اخلاق حرفه‌ای در حسابداری تنها یک اصل رفتاری نیست، بلکه حاصل پیوند میان ارزش‌های فردی، ساختارهای سازمانی و مبانی اقتصادی است. بررسی این مبانی نظری، چارچوبی دقیق برای درک ریشه‌های تخلف مالی و ارائه راهکارهای مؤثر فراهم می‌کند. (برازل، جونز و زیمبلمن، ۲۰۰۹).

مروری بر پژوهش‌های پیشین

مرور پژوهش‌های پیشین یکی از مهم‌ترین مراحل تدوین چارچوب نظری است، زیرا نشان می‌دهد این حوزه چگونه مطالعه شده، چه نتایجی به دست آمده و چه خلأهایی همچنان نیازمند تحقیق بیشتر است. اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و پیامدهای تخلفات مالی طی دهه‌های اخیر به یکی از محوری‌ترین موضوعات پژوهشی در حسابداری، مدیریت و اقتصاد تبدیل شده است. علت این توجه گسترده، نقشی است که اطلاعات مالی در تصمیم‌گیری اقتصادی و ثبات نظام‌های مالی ایفا می‌کنند و خسارت سنگینی که تخلفات مالی به اعتماد عمومی وارد می‌سازد. پژوهش‌های مختلف تأکید کرده‌اند که اخلاق حرفه‌ای از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کیفیت گزارشگری مالی است. مطالعات معتبر از جمله پژوهش‌های انجمن حسابداران رسمی آمریکا نشان می‌دهد رعایت اصولی مانند صداقت، بی‌طرفی و شفافیت، اساس اعتماد ذی‌نفعان است و هرگونه انحراف از این اصول زمینه تحریف اطلاعات و ایجاد بحران مالی را فراهم می‌کند. بررسی نمونه‌هایی مانند انرون، ورلدکام و پارمالات نیز ثابت کرده که ریشه بسیاری از رسوایی‌های مالی نه ضعف فنی، بلکه ضعف اخلاقی، تبانی و فشارهای مدیریتی بوده است (سیکا، ۲۰۱۰). در ایران نیز توجه پژوهشی به اخلاق حرفه‌ای افزایش یافته است. بخش قابل توجهی از مطالعات داخلی نشان می‌دهد که با تقویت ارزش‌ها و قضاوت اخلاقی حسابداران، احتمال تخلفات مالی به‌طور چشمگیری کاهش می‌یابد. برخی پژوهش‌ها نیز نقش فرهنگ سازمانی، کنترل داخلی و شفافیت را بررسی کرده‌اند و نشان داده‌اند سازمان‌هایی با کنترل‌های قوی و فرهنگ حمایتی کمتر در معرض تخلفات قرار می‌گیرند. مطالعات دیگر بر عوامل فردی اثرگذار بر رفتار اخلاقی تمرکز کرده‌اند؛ از جمله تجربه کاری، تحصیلات، آموزش اخلاق حرفه‌ای، انگیزه‌های فردی و فشارهای محیط کار شواهد نشان می‌دهد فشارهایی مانند اهداف غیرواقعی یا سیاست‌های غلط پاداش، زمینه بروز تخلفات مالی را تقویت می‌کند. بنابراین تخلف مالی غالباً تنها نتیجه یک رفتار فردی نیست، بلکه محصول تعامل عوامل شخصی و ضعف‌های ساختاری سازمان است. (واعظی، ۱۴۰۲).

در بعد نظری نیز پژوهش‌های متعدد از نظریه‌هایی مانند مثلث تقلب، نظریه نمایندگی و نظریه رشد اخلاقی کلبگ استفاده کرده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد فرصت‌های تقلب ناشی از کنترل داخلی ضعیف، مهم‌ترین عامل شکل‌گیری تخلفات است و فشارهای سازمانی و توجیه‌پذیری نیز نقش تقویت‌کننده دارند. در مجموع، ادبیات پژوهش به‌روشنی تأیید می‌کند که اخلاق حرفه‌ای نقش اساسی در ارتقای کیفیت گزارشگری مالی دارد و تخلفات مالی معمولاً در محیط‌هایی رخ می‌دهد که ضعف اخلاقی، فشار سازمانی یا خلأ نظارتی وجود دارد. با این حال، شکاف‌های مهمی نیز باقی است؛ از جمله

ضرورت بررسی هم‌زمان عوامل فردی، سازمانی و محیطی، سنجش اثربخشی آموزش اخلاق حرفه‌ای در عمل، و مطالعه نقش فناوری‌های نوین در کاهش یا افزایش احتمال تخلف (سازمان حسابرسی، ۱۳۹۸).

مروری که در این فصل انجام شد، نشان داد که اخلاق حرفه‌ای در حسابداری مفهومی چندبعدی و ریشه‌دار است که از یک سو بر اصول بنیادین رفتار حرفه‌ای مبتنی است و از سوی دیگر در چارچوب نظریه‌های اخلاقی، اقتصادی و روان‌شناختی قابل تبیین است. این فصل تلاش کرد با مرور جامع اصول اخلاقی، نظریه‌های مرتبط و پژوهش‌های پیشین، تصویری روشن از وضعیت دانش موجود در این حوزه ارائه دهد و پایه‌ای نظری برای تحلیل‌های بخش‌های بعدی فراهم سازد. در بخش نخست، اهمیت اخلاق حرفه‌ای و نقش آن در تضمین سلامت گزارشگری مالی و ایجاد اعتماد عمومی توضیح داده شد. اخلاق حرفه‌ای نه تنها شامل رعایت استانداردها و قوانین است، بلکه به نگرش‌ها، ارزش‌ها و باورهای درونی حسابداران نیز بازمی‌گردد. این موضوع نشان می‌دهد که رفتار حرفه‌ای در حسابداری چیزی فراتر از یک الزام سازمانی است و در بطن خود، به بلوغ اخلاقی و مسئولیت‌پذیری فردی وابسته است. در بخش اصول و نظریه‌های مرتبط، مشخص شد که نظریه‌هایی همچون وظیفه‌گرایی، فایده‌گرایی، نظریه رشد اخلاقی کلبِرگ، نظریه نمایندگی و نظریه مثلث تقلب، هر یک بخشی از سازوکارهای شکل‌گیری رفتار اخلاقی یا غیراخلاقی را توضیح می‌دهند (رست، ۱۹۸۶). این نظریه‌ها تأکید دارند که تخلف مالی نتیجه یک عامل واحد نیست، بلکه از تعامل میان انگیزه‌های فردی، ساختارهای ناکارآمد سازمانی، ضعف در نظارت و فشارهای اقتصادی یا مدیریتی ناشی می‌شود. همچنین روشن شد که اصول اخلاقی در حرفه حسابداری، همچون صداقت، بی‌طرفی، شفافیت و حفظ محرمانگی اطلاعات، دستاورد سال‌ها تجربه حرفه‌ای و تدوین نظریه‌های اخلاقی هستند و رعایت آن‌ها برای تضمین پایداری بازارهای مالی ضروری است (نخعی و موسوی‌نسب، ۱۳۹۷).

در بخش مربوط به پژوهش‌های پیشین، دیده شد که عمده مطالعات، رابطه بین اخلاق حرفه‌ای و کیفیت گزارشگری مالی را تأیید کرده‌اند. شواهد نشان می‌دهد که سازمان‌هایی با فرهنگ اخلاقی قوی و کنترل‌های داخلی مناسب، کمتر دچار تخلفات مالی می‌شوند و حسابداران در چنین محیط‌هایی با احتمال بیشتری تصمیمات اخلاقی اتخاذ می‌کنند. مرور تحقیقات داخلی و خارجی همچنین نشان داد که عواملی نظیر فشارهای مدیریتی، اهداف غیرواقعی، ضعف کنترل داخلی، نبود شفافیت و فقدان آموزش‌های اخلاقی می‌توانند احتمال بروز فساد مالی را افزایش دهند. با وجود حجم قابل توجه پژوهش‌ها، هنوز در برخی جنبه‌ها مانند تأثیر فناوری، نقش انگیزه‌های درونی و تعامل میان عوامل فردی و ساختاری خلأهای پژوهشی قابل توجهی وجود دارد (رضائی، ۱۳۹۸). در مجموع، فصل حاضر نشان داد که اخلاق حرفه‌ای نه تنها یک الزام حرفه‌ای، بلکه شرط اساسی برای پایداری نظام مالی، اعتماد ذی‌نفعان و کارکرد صحیح بازارهای سرمایه است. همچنین مشخص شد که تخلفات مالی پدیده‌ای پیچیده و چندعلتی است و برای تحلیل دقیق آن باید از ترکیبی از نظریه‌های اخلاقی، اقتصادی و رفتاری بهره برد. این جمع‌بندی مبنایی فراهم می‌کند تا در فصل بعد، روش تحقیق پژوهش به‌طور دقیق تبیین شود و فرآیند گردآوری و تحلیل داده‌ها در چارچوب مباحث نظری این فصل قرار گیرد.

روش‌شناسی پژوهش

در هر پژوهش علمی، روش تحقیق نقشی حیاتی در تعیین اعتبار، دقت و قابلیت استناد نتایج دارد. انتخاب روش مناسب، مسیر حرکت پژوهشگر را مشخص می‌کند و نشان می‌دهد که داده‌ها چگونه گردآوری، تحلیل و تفسیر شده‌اند. در پژوهش حاضر که با هدف بررسی اصول، ساختارها و الگوهای سرمایه‌گذاری دانشگاه‌ها انجام می‌شود، اهمیت روش تحقیق دوچندان است؛ زیرا این حوزه ماهیتی چندبعدی دارد و به عناصر مالی، مدیریتی، سیاستگذاری و اقتصاد آموزش

عالی وابسته است. در این تحقیق تلاش شده است با استفاده از یک رویکرد نظام مند، علمی و قابل پیوستگی، داده‌های معتبر از منابع داخلی و بین‌المللی گردآوری و سپس بر اساس روش‌های تحلیل محتوای علمی و تطبیقی بررسی شوند. این فصل ابتدا ماهیت کلی روش تحقیق را تشریح کرده و سپس نحوه گردآوری داده‌ها و شیوه تحلیل آن‌ها را توضیح می‌دهد تا مبنایی دقیق برای ارائه یافته‌ها در فصل چهارم فراهم شود.

محتوای روش تحقیق

روش تحقیق در هر مطالعه، چارچوب اجرایی پژوهش را مشخص می‌کند و نشان می‌دهد که محقق از چه مسیر و با چه ابزارهایی به جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها پرداخته است. در پژوهش حاضر، با توجه به ماهیت موضوع و گستردگی منابع مربوط به سرمایه‌گذاری دانشگاه‌ها، اخلاق حرفه‌ای، و پیامدهای تخلف مالی، از یک رویکرد کیفی و مبتنی بر تحلیل محتوای اسنادی استفاده شده است. این رویکرد امکان بررسی عمیق مفاهیم نظری، مدل‌ها، الگوهای سرمایه‌گذاری و همچنین تحلیل انتقادی پژوهش‌های پیشین را فراهم می‌کند. در این روش، داده‌ها نه از طریق نمونه‌گیری میدانی، بلکه از طریق گردآوری منابع علمی معتبر شامل مقالات ژورنالی، گزارش‌های پژوهشی، کتاب‌ها، اسناد سیاستی و منابع بین‌المللی استخراج شده‌اند. بنابراین فرآیند تحقیق ترکیبی از بررسی نظام‌مند منابع موجود و تحلیل مفهومی آن‌ها بوده است. بخش اول این روش به نحوه گردآوری داده‌ها اختصاص دارد که شامل معیارهای انتخاب منابع، اعتبارسنجی، محدودیت‌های انتخاب و نحوه دسته‌بندی موضوعی آن‌هاست. بخش دوم نیز بر چگونگی تحلیل داده‌ها تمرکز دارد و توضیح می‌دهد که مفاهیم، نظریه‌ها و مدل‌ها چگونه از دل منابع استخراج، طبقه‌بندی و تفسیر شده‌اند. هدف از تدوین این بخش آن است که خواننده به یک دید شفاف و دقیق از مسیر انجام پژوهش برسد و بداند که یافته‌های ارائه شده در فصل چهارم چگونه و بر چه مبنایی تولید شده‌اند. همچنین تشریح روش تحقیق، میزان دقت و قابلیت استناد نتایج را نشان می‌دهد و امکان ارزیابی علمی پژوهش را فراهم می‌کند.

روش گردآوری داده‌ها

در این پژوهش، گردآوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای و اسنادی انجام شده است. با توجه به اینکه موضوع تحقیق اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و پیامدهای تخلف مالی ماهیتی مفهومی، تحلیلی و مبتنی بر پیشینه دارد، روش‌های میدانی نظیر پرسش‌نامه یا مصاحبه برای این مطالعه مناسب نبودند. به همین دلیل، داده‌ها از طریق جست‌وجوی نظام‌مند در پایگاه‌های علمی معتبر مانند Google Scholar، Scopus، ScienceDirect، SID، Magiran و مجموعه‌های کتابخانه‌ای گردآوری شدند. معیار اصلی انتخاب منابع، جامعیت، اعتبار علمی، جدید بودن مطالعات و ارتباط مستقیم آن‌ها با دو محور اصلی تحقیق یعنی اخلاق حرفه‌ای و تخلفات مالی بود. برای اطمینان از کیفیت داده‌ها، تنها مقالاتی مورد استفاده قرار گرفتند که در ژورنال‌های معتبر و دارای داوری علمی منتشر شده باشند. همچنین گزارش‌های رسمی سازمان‌های حرفه‌ای حسابداری، استانداردهای اخلاقی بین‌المللی، و کتاب‌های تخصصی مرتبط نیز در مجموعه داده‌ها قرار گرفتند. پس از گردآوری منابع، اطلاعات استخراج شده بر اساس موضوع، تاریخ انتشار، چارچوب نظری و نوع یافته‌ها دسته‌بندی شدند. این کار به محقق کمک کرد تا روند تکامل مفاهیم اخلاق حرفه‌ای، عوامل بروز تخلفات مالی و پیامدهای آن‌ها را به صورت منسجم و قابل تحلیل دنبال کند. هدف از این روش، ایجاد یک پشتوانه نظری قدرتمند و مستند برای تحلیل‌های فصل چهارم است.

روش تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها در این پژوهش به روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. پس از جمع‌آوری منابع معتبر، محقق با مطالعه دقیق، مقایسه‌ای و تفسیر محتوای آن‌ها، مفاهیم کلیدی، تعاریف، نظریه‌ها، عوامل و پیامدها را استخراج کرده و در قالب دسته‌های مشخص تحلیل نموده است. این روش امکان می‌دهد که داده‌های پراکنده در پژوهش‌های مختلف به یک مجموعه منسجم و قابل استنتاج تبدیل شوند. تحلیل محتوای کیفی در این تحقیق شامل چند مرحله بوده است. در مرحله نخست، مفاهیم و موضوعات تکرارشونده در مطالعات پیشین شناسایی شد تا چارچوب نظری اولیه شکل گیرد. در مرحله بعد، داده‌ها بر اساس میزان ارتباط با موضوع، نوع نظریه، رویکرد پژوهشگران و نتایج مطالعات، مقایسه و طبقه‌بندی شدند. در مرحله نهایی، یافته‌ها از دیدگاه اخلاق حرفه‌ای، نقش محیط سازمانی، عوامل بروز تخلفات مالی و پیامدهای فردی و سازمانی آن‌ها تفسیر شدند. این نوع تحلیل، به‌ویژه برای موضوعاتی که نیاز به تبیین عمیق مفاهیم اخلاقی و رفتاری دارند، بسیار کارآمد است. خروجی این فرآیند، مجموعه‌ای از یافته‌های تحلیلی است که مبنای فصل چهارم را تشکیل می‌دهد و نشان می‌دهد که چگونه از ترکیب منابع مختلف، به یک چارچوب علمی منسجم دست یافته‌ایم (جونز، ۱۹۹۱).

یافته‌های پژوهش

فصل چهارم به ارائه یافته‌های پژوهش و تفسیر آن‌ها اختصاص دارد؛ یافته‌هایی که بر اساس تحلیل محتوای منابع معتبر، گزارش‌های رسمی و داده‌های اسنادی استخراج شده‌اند. هدف این فصل، ارائه تصویری روشن و منسجم از وضعیت اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و تبیین نحوه ارتباط آن با بروز تخلفات مالی در سازمان‌ها است. از آنجا که پژوهش حاضر بر پایه داده‌های نظری و تجربی شکل گرفته است، یافته‌ها نیز در دو سطح ارائه می‌شوند: نخست، مفاهیم و الگوهای استخراج‌شده از پژوهش‌های پیشین و استانداردهای اخلاقی، و دوم، نتایج حاصل از بررسی نمونه‌های واقعی تخلف مالی و پیامدهای آن‌ها بر اعتماد عمومی و کیفیت گزارشگری مالی. در این فصل تلاش شده است که داده‌ها نه صرفاً به صورت گزارش، بلکه با رویکرد تفسیری تحلیل شوند؛ به این معنا که هر یافته در بستر مفاهیم اخلاقی، ساختارهای سازمانی و شرایط محیطی بررسی می‌شود. هدف نهایی این فصل، ایجاد درکی عمیق از این موضوع است که چرا و چگونه ضعف اخلاق حرفه‌ای می‌تواند زمینه‌ساز وقوع تخلفات مالی شود و پیامدهای چنین تخلفاتی چه تأثیری بر سازمان، ذی‌نفعان و محیط اقتصادی می‌گذارد.

محتوای یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش بر اساس تحلیل محتوای منابع علمی، گزارش‌های رسمی تخلفات مالی، استانداردهای اخلاق حرفه‌ای و نمونه‌های واقعی موجود در سازمان‌ها استخراج شده‌اند. هدف اصلی در ارائه این یافته‌ها، تبیین رابطه میان سطح پایبندی به اخلاق حرفه‌ای و احتمال بروز تخلفات مالی در ساختارهای حسابداری است. بررسی منابع نشان می‌دهد که اخلاق حرفه‌ای در حسابداری نقشی تعیین‌کننده در کیفیت گزارشگری مالی، میزان شفافیت سازمانی و اعتماد ذی‌نفعان ایفا می‌کند. هرگونه ضعف در این حوزه می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد انحرافات مالی، دستکاری اطلاعات و کاهش اعتبار حرفه حسابداری شود (جنینگز، ۲۰۰۵). نتایج مطالعه نشان می‌دهد که بروز تخلفات مالی معمولاً حاصل ترکیبی از عوامل فردی، سازمانی و محیطی است. عواملی مانند فشارهای مدیریتی برای دستیابی به سود بیشتر، نبود نظارت کافی، تضاد منافع، ضعف فرهنگ سازمانی، نبود آموزش اخلاقی مؤثر و ساختارهای ناکارآمد کنترلی از جمله مهم‌ترین زمینه‌های بروز چنین تخلفاتی شناسایی شده‌اند. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که تخلفات مالی تأثیرات عمیقی بر

فعالیت‌های سازمانی می‌گذارند؛ از جمله کاهش اعتماد سهامداران، افت اعتبار سازمان، افزایش هزینه‌های نظارتی، تضعیف بازار سرمایه و کاهش شفافیت در تصمیم‌گیری اقتصادی. از تحلیل داده‌ها همچنین مشخص شد که سازمان‌هایی که دارای استانداردهای اخلاقی شفاف‌تر، نظارت داخلی قوی‌تر و فرهنگ سازمانی مبتنی بر مسئولیت‌پذیری هستند، کمتر در معرض وقوع تخلفات مالی قرار می‌گیرند. این نتایج بر اهمیت اجرای سازوکارهای پیشگیرانه، تدوین کدهای اخلاقی، گسترش آموزش اخلاق حرفه‌ای در محیط‌های حسابداری و ایجاد نظام‌های نظارتی قوی تأکید دارد. مجموعه یافته‌های ارائه‌شده در این فصل، مبنای اصلی برای نتیجه‌گیری‌های فصل پنجم و ارائه پیشنهادها کاربردی پژوهش است (رضایی، ۲۰۰۵).

بحث

فرآیند استخراج داده‌ها در این پژوهش بر مبنای تحلیل نظام‌مند منابع علمی و اسنادی انجام شده است. به منظور دستیابی به تصویری دقیق از وضعیت اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و پیامدهای ناشی از تخلفات مالی، داده‌ها در دو سطح نظری و تجربی گردآوری و استخراج شده‌اند. در بخش مربوط به داده‌های نظری، مجموعه گسترده‌ای از کتاب‌ها، مقالات علمی، استانداردهای حرفه‌ای، آئین‌نامه‌های اخلاقی حسابداران و گزارش‌های دانشگاهی بررسی شد. در این مرحله، هر منبع از نظر اعتبار، سال انتشار، ارتباط مستقیم با موضوع، روش‌شناسی و استناد علمی ارزیابی گردید. سپس مفاهیم اصلی مانند اصول اخلاق حرفه‌ای، عوامل شکل‌دهنده رفتار حرفه‌ای، انواع تخلفات مالی و استانداردهای بین‌المللی اخلاق حسابداری استخراج و طبقه‌بندی شد. این اطلاعات پایه نظری پژوهش را تشکیل داده و چارچوبی برای تحلیل مفهومی فراهم کرده است.

در کنار منابع نظری، داده‌های تجربی نیز از طریق بررسی پرونده‌های واقعی تخلفات مالی، گزارش‌های حسابرسی مستقل، اسناد منتشرشده توسط سازمان‌های نظارتی، گزارش‌های رسمی بورس، نمونه‌های ثبت‌شده از فساد مالی در سازمان‌های دولتی و خصوصی، و تحلیل اخبار معتبر اقتصادی گردآوری شده است. در این مرحله تلاش شد تا نمونه‌هایی انتخاب شوند که دارای مستندات کافی باشند و بتوان از آن‌ها برای تحلیل علل وقوع تخلف، نحوه انجام آن و پیامدهای سازمانی و اقتصادی استفاده کرد. داده‌های گردآوری‌شده سپس به صورت موضوعی دسته‌بندی شد؛ به عنوان مثال: عوامل فردی مؤثر در تخلف، فشارهای سازمانی، ضعف کنترل داخلی، میزان آگاهی کارکنان نسبت به اخلاق حرفه‌ای، نوع تخلفات رخ داده، و پیامدهای کوتاه‌مدت و بلندمدت آن‌ها. این دسته‌بندی امکان تحلیل دقیق‌تر و استخراج الگوهای مشترک را فراهم کرد.

در نهایت، داده‌های نظری و تجربی در کنار هم قرار گرفتند و از طریق مقایسه، تقاطع و تجمیع اطلاعات، الگوهای قابل استناد استخراج شد. این الگوها شامل ارتباط میان ضعف اخلاق حرفه‌ای و افزایش احتمال تخلفات مالی، نقش محیط سازمانی در تقویت یا تضعیف رفتار حرفه‌ای، و اثرات مستقیم و غیرمستقیم تخلفات بر اعتماد عمومی و بازارهای مالی است. این فرآیند استخراج داده‌ها، زیربنای اصلی برای تحلیل‌های فصل چهارم و نتیجه‌گیری‌های فصل پنجم محسوب می‌شود (دلپورتاس، ۲۰۰۶).

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

فصل پنجم به جمع‌بندی نهایی پژوهش و ارائه پیشنهادها کاربردی اختصاص دارد. در این فصل تلاش شده است نتیجه‌گیری‌ها بر اساس یافته‌های استخراج‌شده از تحلیل‌های نظری و تجربی ارائه شود تا تصویری روشن از نقش اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و تأثیر تخلفات مالی بر عملکرد سازمان‌ها به دست آید. با توجه به اینکه این پژوهش نشان داده

ضعف اخلاق حرفه‌ای چگونه می‌تواند زمینه‌ساز بروز تخلفات مالی شود و چه پیامدهایی برای ذی‌نفعان، بازارهای مالی و اعتبار سازمان‌ها دارد، لازم بود نتیجه‌گیری‌ها به‌گونه‌ای تنظیم شود که هم جنبه نظری داشته باشد و هم قابلیت استفاده عملی در سازمان‌ها، نهادهای نظارتی و سیستم‌های آموزشی حسابداری. در این فصل ابتدا مهم‌ترین یافته‌ها به‌صورت یک جمع‌بندی جامع ارائه می‌شود؛ سپس نوآوری‌های پژوهش بیان شده و در ادامه پیشنهادهایی در سطح فردی، سازمانی و ساختاری مطرح می‌گردد که می‌تواند برای ارتقای اخلاق حرفه‌ای و پیشگیری از تخلفات مالی قابل بهره‌برداری باشد. هدف این فصل آن است که راهکارهایی عملی، قابل اجرا و مبتنی بر شواهد برای تقویت سلامت حرفه حسابداری ارائه شود و مسیر تحقیقات آینده نیز روشن‌تر گردد (مرادی ۱۴۰۳).

محتوای این فصل بر سه محور اصلی استوار است: نخست، جمع‌بندی نتایج حاصل از بررسی منابع نظری و تحلیل داده‌های تجربی که تصویری جامع از وضعیت اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و ارتباط آن با تخلفات مالی ارائه می‌دهد. محور دوم به تشریح نوآوری‌های پژوهش اختصاص دارد؛ نوآوری‌هایی که در قالب نوع نگاه، شیوه تحلیل یا ترکیب داده‌ها توانسته‌اند ارزش افزوده علمی ایجاد کنند. محور سوم نیز شامل مجموعه‌ای از پیشنهادها کاربردی و قابل اجراست که می‌تواند برای نهادهای حرفه‌ای، مدیران سازمان‌ها، حسابداران، نهادهای نظارتی و همچنین پژوهشگران آینده مورد استفاده قرار گیرد. در این فصل، تلاش شده است ارتباط منطقی میان یافته‌ها و نتایج برقرار شود تا مشخص گردد چگونه تحلیل‌های انجام‌شده در فصول گذشته، پایه استدلال‌ها و پیشنهادها این فصل را شکل داده‌اند. این بخش همچنین به ارائه توصیه‌هایی می‌پردازد که با هدف تقویت استانداردهای اخلاقی، پیشگیری از بروز تخلفات مالی و ارتقای اعتماد عمومی در حرفه حسابداری تدوین شده‌اند.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اخلاق حرفه‌ای در حسابداری نه تنها یک الزام رفتاری، بلکه یک ضرورت بنیادین برای حفظ سلامت مالی، شفافیت اطلاعات و پایداری اعتماد عمومی است. بررسی منابع نظری و نمونه‌های تجربی نشان داد که هنگامی که اصول اخلاقی نادیده گرفته می‌شوند یا کنترل‌های سازمانی ضعف دارند، احتمال وقوع تخلفات مالی به شکل معناداری افزایش پیدا می‌کند. این تخلفات - چه کوچک و در سطح دستکاری جزئی ارقام و چه بزرگ و در قالب فساد مالی گسترده - اثرات مخربی بر عملکرد سازمان، تصویر ذهنی ذی‌نفعان و کارکرد بازارهای مالی برجای می‌گذارند. جمع‌بندی تحلیل‌ها نشان می‌دهد که عوامل مؤثر بر تخلفات مالی در چند سطح قابل بررسی است. در سطح فردی، ضعف آگاهی اخلاقی، تضاد منافع، فشارهای شغلی و نبود پایبندی به اصول حرفه‌ای از مهم‌ترین زمینه‌های بروز تخلف محسوب می‌شوند. در سطح سازمانی، فرهنگ سازمانی ناکارآمد، نبود سازوکارهای نظارتی، ضعف کنترل داخلی، فشار مدیریت برای دستکاری سود، و نبود شفافیت کافی در فرایندهای گزارشگری مالی نقش کلیدی دارند. در سطح محیطی و ساختاری نیز عواملی مانند ضعف قوانین بازدارنده، نبود شفافیت در بازار، و ناکارآمدی نظام‌های نظارتی می‌تواند زمینه وقوع تخلفات را تقویت کند.

بر اساس یافته‌ها، پیامدهای تخلفات مالی بسیار گسترده‌تر از آن است که صرفاً در حد زیان مالی باقی بماند؛ بلکه این تخلفات می‌توانند به سقوط اعتماد سرمایه‌گذاران، کاهش اعتبار حرفه حسابداری، مختل شدن تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و آسیب به حیثیت و پایداری سازمان منجر شوند. در مقابل، تقویت اخلاق حرفه‌ای از طریق آموزش، تدوین کدهای اخلاقی، ایجاد سیستم‌های کنترل داخلی قوی، نظارت مستقل و تقویت فرهنگ پاسخ‌گویی می‌تواند به کاهش چشمگیر تخلفات کمک کند و سطح اعتماد عمومی را افزایش دهد.

به‌طور کلی، جمع‌بندی این پژوهش نشان می‌دهد که اخلاق حرفه‌ای نه یک جنبه فرعی، بلکه ستون اصلی سلامت مالی سازمان‌ها است و هرگونه ضعف در آن می‌تواند ساختار اقتصادی و اجتماعی یک سازمان یا حتی یک بازار را دچار اختلال کند. این نتایج پایه ارائه پیشنهادها عملی در بخش‌های بعدی خواهد بود (دلپورتاس، ۲۰۰۶). این پژوهش با رویکردی

ترکیبی و تحلیلی به بررسی اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و پیامدهای تخلفات مالی پرداخته و توانسته است چند نوآوری قابل توجه نسبت به مطالعات پیشین ارائه کند. نخستین نوآوری پژوهش در شیوه تلفیق داده‌های نظری و تجربی است. برخلاف بسیاری از مطالعات که صرفاً به ارائه مفاهیم نظری یا تحلیل پرونده‌های محدود بسنده کرده‌اند، این پژوهش مجموعه‌ای از داده‌ها شامل مقالات علمی، گزارش‌های نظارتی، استانداردهای اخلاقی، نمونه‌های واقعی تخلفات مالی و تحلیل‌های حسابرسی را در کنار هم قرار داده است تا دیدگاهی جامع‌تر درباره مسئله ارائه شود.

نوآوری دیگر پژوهش در توجه هم‌زمان به سه سطح فردی، سازمانی و محیطی در تحلیل علل و پیامدهای تخلفات مالی است. بسیاری از منابع صرفاً بر عوامل فردی یا سازمانی تمرکز داشته‌اند، اما این پژوهش نشان می‌دهد که تخلفات مالی نتیجه برهم‌کنش پیچیده عوامل چندسطحی است. این نگاه چندبعدی باعث شده تصویر کامل‌تری از زمینه‌های بروز تخلف و نقش اخلاق حرفه‌ای در کنترل آن به دست آید. همچنین پژوهش حاضر در شناسایی پیامدهای گسترده تخلفات مالی، فراتر از زیان‌های مستقیم مالی حرکت کرده و تأثیر این تخلفات بر اعتماد عمومی، شهرت سازمان، کارایی بازار سرمایه و کیفیت تصمیم‌گیری اقتصادی را به‌طور هم‌زمان بررسی کرده است. این رویکرد موجب شده اهمیت اخلاق حرفه‌ای از منظری وسیع‌تر و استراتژیک‌تر دیده شود.

یکی دیگر از نوآوری‌های پژوهش، استخراج چارچوبی کاربردی برای پیوند میان اصول اخلاق حرفه‌ای، ساختارهای نظارتی و رفتار واقعی حسابداران در عمل است. این چارچوب می‌تواند توسط سازمان‌ها، نهادهای حرفه‌ای و مؤسسات آموزشی برای طراحی برنامه‌های پیشگیرانه و ارتقای اخلاق حرفه‌ای مورد استفاده قرار گیرد. به‌طور خلاصه، نوآوری پژوهش در ترکیب روش‌ها، وسعت داده‌ها، نگاه چندلایه، و تحلیل پیامدهای گسترده تخلفات مالی، پژوهش را به اثری متمایز و قابل استناد در حوزه اخلاق حرفه‌ای حسابداری تبدیل کرده است.

پیشنهادها

بر اساس یافته‌های پژوهش و تحلیل‌های ارائه‌شده در فصل‌های پیشین، مجموعه‌ای از پیشنهادها عملی و قابل اجرا در سه سطح فردی، سازمانی و ساختاری ارائه می‌شود تا بتوان از طریق آن‌ها اخلاق حرفه‌ای در حسابداری تقویت و احتمال بروز تخلفات مالی کاهش یابد. در سطح فردی، مهم‌ترین پیشنهاد ارتقای آموزش اخلاق حرفه‌ای برای دانشجویان حسابداری و کارکنان شاغل در این حوزه است. لازم است دوره‌های آموزشی نه فقط به جنبه‌های تئوری، بلکه به تحلیل نمونه‌های واقعی تخلفات مالی و پیامدهای آن نیز بپردازند تا حسابداران درک عمیق‌تری از اهمیت رفتار حرفه‌ای پیدا کنند. تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری اخلاقی، مدیریت فشارهای محیطی و توانایی تشخیص موقعیت‌های تضاد منافع نیز از جمله آموزش‌هایی است که می‌تواند به ارتقای رفتار حرفه‌ای منجر شود. همچنین پیشنهاد می‌شود افراد درگیر در امور مالی و حسابداری به‌طور دوره‌ای آزمون‌های ارزیابی صلاحیت اخلاقی را طی کنند تا سطح پایبندی آن‌ها به اصول اخلاقی به‌صورت مستمر سنجیده شود.

در سطح سازمانی، تقویت نظام کنترل داخلی و توسعه سازوکارهای نظارتی شفاف از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. سازمان‌ها باید به‌گونه‌ای ساختار خود را طراحی کنند که امکان دستکاری داده‌ها یا سوءاستفاده مالی به حداقل برسد. ایجاد کانال‌های امن برای گزارش تخلفات (whistleblowing system)، تدوین آیین‌نامه‌های داخلی اخلاق حرفه‌ای، و برگزاری دوره‌های آموزشی مستمر برای کارکنان از جمله اقداماتی است که می‌تواند رفتار حرفه‌ای را تقویت کند. علاوه بر این، پیشنهاد می‌شود که سازمان‌ها فرهنگ پاسخ‌گویی، شفافیت و عدم‌مدارا را با تخلف را تقویت کنند؛ فرهنگی که در آن عملکرد اخلاقی مورد تشویق و رفتارهای غیرحرفه‌ای بدون اغماض پیگیری شود.

در سطح ساختاری و کلان، لازم است نهادهای نظارتی و قانون گذار استانداردهای اخلاقی را به گونه‌ای بازنگری کنند که بازدارندگی بیشتری ایجاد شود. سخت‌گیری در اجرای قوانین، تدوین مقررات مشخص برای برخورد با تخلفات مالی، ارتقای شفافیت در بازار سرمایه و تقویت نقش حسابرسان مستقل از مهم‌ترین اقداماتی است که می‌تواند سلامت مالی سازمان‌ها را تضمین کند. همچنین پیشنهاد می‌شود دانشگاه‌ها و انجمن‌های حرفه‌ای به صورت مشترک برنامه‌های آموزشی استاندارد و یکپارچه‌ای برای ترویج اخلاق حرفه‌ای تدوین کنند و این برنامه‌ها را در سطح ملی اجرا نمایند. به طور کلی، پیشنهادهای این پژوهش بر ایجاد هماهنگی میان آموزش، نظارت، فرهنگ سازمانی و قوانین بازدارنده تمرکز دارد. تنها از طریق حرکت هم‌زمان این چهار بخش می‌توان انتظار داشت اخلاق حرفه‌ای در حرفه حسابداری پایدار مانده و زمینه وقوع تخلفات مالی تا حد زیادی کنترل شود. این پیشنهادهای می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی آموزشی، و طراحی سیستم‌های کنترلی در سازمان‌ها قرار گیرد و مسیر تحقیقات آینده را نیز روشن‌تر سازد.

منابع

- ✓ برنا، محمد، فضل‌زاده، علی، بادآور نهندي، يحيی، (۱۴۰۱)، الگوی عوامل مؤثر بر وقوع تقلب در صورت‌های مالی با رویکرد حسابداری دادگاهی، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، شماره ۲۱، صص. ۲۸۱-۳۲۰.
- ✓ ثقفی، کامران، سعیدی، سعید، (۱۳۹۴)، رابطه حاکمیت شرکتی و احتمال بروز تقلب در گزارشگری مالی، مجله حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۲، شماره ۴، صص ۴۵-۶۵.
- ✓ رضائی، محمد، (۱۳۹۸)، خوانایی گزارشگری مالی و احتمال گزارشگری مالی متقلبانه، نشریات دانشگاهی ایران.
- ✓ سازمان حسابرسی، (۱۳۹۸)، آیین رفتار حرفه‌ای حسابداران رسمی ایران، تهران: سازمان حسابرسی.
- ✓ شباهنگ، رامین، (۱۳۹۲)، حسابداری مالی: مبانی نظری گزارشگری مالی و اخلاق حرفه‌ای، تهران: سازمان حسابرسی.
- ✓ کولیوند، فرهاد، (۱۴۰۳/۱۴۰۲)، ارائه مدل توسعه‌یافته پیش‌بینی تقلب با تأکید بر کیفیت گزارشگری مالی و کیفیت حسابرسی.
- ✓ مرادی، احمد، (۱۴۰۳)، سنجش و ناهنجاریابی پیچیدگی در ثبت‌های حسابداری، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۳۱، شماره ۳، صص ۶۰۰-۶۳۵.
- ✓ نخعی، کریم، موسوی‌نسب، سعید، (۱۳۹۷)، بررسی نقش اخلاق حرفه‌ای حسابداری بر تعهد سازمانی حسابداران، پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، شماره ۱۹، صص ۱۵۷-۱۶۸.
- ✓ نمازی، محمد، (۱۳۹۷)، حاکمیت شرکتی و گزارشگری مالی: نقش اخلاق حرفه‌ای، مجله مطالعات حسابداری، دوره ۹، شماره ۱، صص ۷۵-۱۰۲.
- ✓ واعظی، مهران، (۱۴۰۲)، اخلاق حرفه‌ای در حسابداری: مروری بر اهمیت و پیامدها.
- ✓ Brazel, J.F., Jones, K.L. & Zimbelman, M.F. (2009). Understanding fraud: Evidence from auditors. *The Accounting Review*, 84(4), pp. 1125-1149.
- ✓ Dellaportas, S. (2006). Making a difference with a discrete course on accounting ethics. *Journal of Business Ethics*, 65(4), pp. 391-404.
- ✓ Jennings, M.M. (2005). A primer on ethics and professionalism: The role of accountants. *Journal of Legal Studies in Business*, 11, pp. 1-24.
- ✓ Jones, T.M. (1991). Ethical decision making by individuals in organizations: An issue-contingent model. *Academy of Management Review*, 16(2), pp. 366-395.
- ✓ Kaplan, S.E. (2001). Ethically related judgments by observers of earnings management. *Journal of Business Ethics*, 32(4), pp. 285-298.

- ✓ Mohd-Sanusi, Z., Iskandar, T.M., Anugerah, R. & Barker, A. (2015). Ethical reasoning, Machiavellianism and fraud: The moderating role of ethical climate. *Accounting Research Journal*, 28(4), pp. 379–402.
- ✓ Rest, J.R. (1986). *Moral Development: Advances in Research and Theory*. New York: Praeger.
- ✓ Rezaee, Z. (2005). Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(3), pp. 277–298.
- ✓ Sikka, P. (2010). Accounting for human rights: The challenge of globalization and foreign investment agreements. *Critical Perspectives on Accounting*, 21(4), pp. 268–278.
- ✓ Sims, R.L. & Keenan, J.P. (1998). Predictors of external whistleblowing. *Journal of Business Ethics*, 17(4), pp. 411–421.